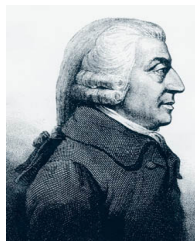

Adam Smith - morální filozof a politický ekonom

02.Června 2005 René Šifta

Adam Smith se narodil roku 1723 ve skotském městě Kircklady poblíž Edinburgu. Byl vychováván pouze matkou, nikdy se neoženil. Smith byl značně svérázný Skot, na první pohled vyčníval v jeho tváři obrovský nos, vystouplé oči, masitý dolní ret, byl stížen vadou řeči a nervovým tikem. Svoji Fyzickou nedokonalost vyjádřil ve výroku „krásný jsem pouze ve svém díle“.

V mládí byl Adam dobrým studentem, což jej předurčilo ke dráze vědeckého odborníka. Úspěšnost jeho přednášek v rétorice a krásné literatuře vedla ke jmenování profesorem logiky na univerzitě v Glasgow. Smithovo učení o etice, právní vědě a politice se stalo rámcem obou jeho hlavních děl - Teorie morálních citů z roku 1759 a především Bohatství národů z roku 1776.

Kritika merkantilismu

Odvětví lidské činnosti procházejí podobným vývojem a vždy dosahují určitého maxima, aby z něj v budoucnosti mohly těžit. Tak je tomu kupříkladu ve filozofii, která se dělí na filozofii před Kantem a po Kantovi. Není tomu jinak ani ve vědní disciplíně s názvem ekonomie. Na příkladu Adama Smithe, kdy začíná se v posledních 250 letech označovat titulem moderní ekonomie.

Poslední málo významnou etapou ekonomického myšlení byli merkantilisté. Východiskem merkantilismu se stalo nové pojetí bohatství. Blahobyt byl zosobňován penězi a drahými kovy. Růst společenského bohatství se ztotožňuje s hromaděním drahého kovu. Smith teorii merkantilismu ostře kritizoval. Za prvé - nebylo podle něj možné bohatství měřit v podobě peněz a drahých kovů, ale muselo být hodnoceno podle životní úrovně obyvatelstva. Za druhé - na bohatství mělo být pohlíženo očima spotřebitelů dané země. Za třetí - hnací síla úspěchu a bohatství národů spočívala v individuálním přístupu jednotlivce a v jeho invenci.

Smithova kritika za neodpovědné merkantilistické chování jednotlivých vlád dala zrodu moderní ekonomie.

Klasická politická ekonomie

Původ odvozuje od protireakce na merkantilistická dogmata centrálního plánování. Za hlavního představitele a vůdčí osobnost je považován Adam Smith se svým dílem „Bohatství národů“. Mezi další tvůrce bývají zařazováni Malthus, Ricardo, Mill nebo francouzský ekonom Say.

Adam Smith objevil řád trhu, který je výsledkem lidského chování a nikoliv cíleného záměru jeho aktérů.

Bohatství národů

Stěžejním dílem politické ekonomie, které se stalo zdrojem inspirací do dnešní doby, je kniha „Pojednání o podstatě a původu bohatství národů“ (An inquiry into the Natural and Causes of the Wealth of Nations) z roku 1776. Bohatství národů zosobňuje také systém přirozené smlouvy v deklaraci nezávislosti ekonomie.

V knize, která je druhým nejcitovanějším dílem hned po Bibli, Smith pronesl výrok o neviditelné ruce trhu (invisible hand). Jednotlivec se stále snaží, aby jeho produkt na trhu uspěl při největší dosažené hodnotě. Potvrzuje svým chováním jen své vlastní cíle a na prosazování veřejných zájmů nepomýšlí ani neví do jaké míry jej prosazovat. Při tomto jednání jej vede neviditelná ruka - vnitřní hlas, aby formuloval cíl, o který mu v počátku vůbec nešlo. Prosazováním svých osobních zájmů podporuje zájmy celé společnosti. Neviditelná ruka vede jedince k cíli v podobě tržního řádu. Smyslem tržního řádu, nazývaném Velká nebo Otevřená společnost, není stanovit stupnici cílů. Tržní společnost nedefinuje cíle, ale naproti tomu malé uzavřené komunity si základní cíle stanovují. Ekonomické cíle neexistují, avšak mimoekonomické cíle jednotlivců jsou hnacím motivačním motorem tržního hospodářství.

Teorie „absolutní výhody“

Dělba práce se stala druhým podstatným článkem, na kterém stavěl svou ekonomickou vizi. Stanovil tři způsoby zvýšení výkonu. Za první - každý dělník je nucen zvyšovat svou zručnost právě na jednom úkonu. Za druhé - dělníci nesmějí ztrácet čas přechody na jiné operace a za třetí - kvalifikovaní dělníci vyvinou nástroje nejlépe odpovídající dané operaci. Smith vždy spojoval dělbu práce s fungováním svobodného trhu. Teorie „absolutní výhody“ podle Smithe dodává jednotlivým zemím na významu. Každá země obsahuje svůj genius loci pro tu kterou výrobu a produkt. Smith tvrdil, že Anglie bude profitovat zisk z obchodu, jestliže dokáže nakupovat zboží v cizině za cenu levnější než jsou výrobní náklady v samotné Anglii.